

POLITIHØGSKOLEN

Forskningsetisk veileder for Politihøgskolen

Utarbeidet av
Tore Bjørge og Tor-Geir Myhrer

Forord til 1. utgave

En forskningsetisk veileder vil alltid være et levende dokument som fortløpende må ajourføres og endres i samsvar med utviklingen og erfaringene på forskningsfeltet. Denne første versjon av Forskningsetisk veileder er likevel i utpreget grad av foreløpig karakter. Når den utgis i denne versjon er det først og fremst for å fylle det behov Politihøgskolens masterstudenter har for en veileder som særskilt adresserer de spørsmål som aktualiseres ved forskning på det polisiære fagområdet og som i stor grad utføres av personer som også innehar politistillinger.

Planen er at veilederen i løpet av 2008 skal bygges ut og revideres slik at den også vil gi verdifull veiledning for Politihøgskolens doktorgradsstipendiater og faste forskerstab.

I sin nåværende form er veilederen utarbeidet av professorene Tore Bjørgo og Tor-Geir Myhrer, men i nært samarbeid med medlemmene Politihøgskolens forskningsetiske utvalg. Mangler, uklarheter eller andre synspunkter på veilederen bes meddelt oss.

Politihøgskolen, januar 2008

Tore Bjørgo

Tor-Geir Myhrer

Forord til 2. utgave

Det er gjort noen mindre endringer i forhold til første utgave fra 2008. Basert på erfaringer fra masterstudiet ved Politihøgskolen er det gjort noen tilføyelser i pkt. 2.2. og 2.5. I kapittel 5 er det gjort endringer foranlediget av at Forskningsetisk utvalg ved Politihøgskolen ikke lenger eksisterer, og i pkt. 5.5. er lovhenvisningene endret som en følge av at politi-registerloven trådte i kraft 1. juli 2014.

Politihøgskolen, mars 2015

Tor-Geir Myhrer

Innhold

1	Formål og innhold	3
2	Samfunnsmessig betydning av politiforskning og forskningens frihet	5
2.1	Samfunnsmessig betydning av forskning på politiets virke	5
2.2	Utfordringer knyttet til at forskningen fra Politihøgskolen drives fra en institusjon som eies og delvis styres av Justisdepartementet og Politidirektoratet	5
2.3	Kombinasjon av rollen som polititjenesteperson og forsker	6
2.4	Forskning mot miljøer som kan representere en fare for forskeren	8
2.5	Forskningsmessig konfidensialitet og politisær rapporteringsplikt	8
3	Hensynet til personer	10
3.1	Sterkt belastende opplysninger	10
3.2	Vanskeligheter knyttet til å oppnå et reelt fritt samtykke	10
3.3	Særlig om observasjon på privat område m.v.	12
3.4	Fare for represalier fra kriminelt miljø overfor forskerens kilder	13
3.5	Faren for å rippe opp i sterkt traumatiske opplevelser	13
4	Hensynet til grupper og institusjoner	14
4.1	Forskning omkring grupper som politiet forholder seg til kan kreve en særlig omtanke	14
4.2	Metodeforskning må ikke skade politiets effektivitet	14
5	Saksgang, prosedyrer og godkjenningsorganer	16
5.1	Innledning	16
5.2	Prosjektskisse	16
5.3	Veileder	16
5.4	Personvernombud	17
5.5	Politidirektoratet og riksadvokaten	17
5.5.1	Når er søknad om unntak fra taushetsplikten nødvendig?	18
5.5.2	Hvem skal søknaden om fritak sendes til?	19
5.6	Rådet for taushetsplikt og forskning	20
5.7	Etat /institusjon som er gjenstand for forskningen	20

1 Formål og innhold

Den forskningsetiske veileder for Politihøgskolen er først og fremst utarbeidet med masterstudentene som målgruppe. Den har tre hovedsiktemål. Det første og viktigste formålet er å hjelpe masterstudentene og deres veiledere til;

- å reflektere over egne etiske oppfatninger og holdninger,
- å bli bevisst de konflikter mellom ulike normer og hensyn som kan oppstå under forskningsvirksomheten,
- å velge en riktig og hensiktsmessig fremgangsmåte ved innhenting av nødvendige godkjenninger og tillatelser.

Forskningen ved Politihøgskolen vil for den alt overveiende del foregå innenfor fagfeltene samfunnsvitenskap, jus eller humaniora. Den nasjonale forskningsetiske komité for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) har i 2005 utarbeidet forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi. Dette er derfor den grunnleggende og generelle forskningsetiske veileder også for forskere ved Politihøgskolen, og som forskere på alle nivåer må ha kjennskap til. Veilederen er i elektronisk versjon tilgjengelig på: <http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/06>

Forskning om politiet, kriminalitet og politiets samhandling med ulike persongrupper vil likevel aktualisere noen etiske problemstillinger særlig grad. Denne veileder tar først og fremst sikte på å øke den forskningsetiske årvåkenhet på disse punkter, og som særlig vil være knyttet til:

Forskningens frihet og den samfunnsmessige betydning av forskningen på dette felt, jf. del A i NESH-veilederen:

- (1) Samfunnsmessig betydning av forskning på politiets virke.
- (2) Utfordringer knyttet til at forskningen fra Politihøgskolen drives fra en institusjon som eies og delvis styres av Justisdepartementet og Politidirektoratet
- (3) Kombinasjon av rolle som polititjenesteperson og forsker
- (4) Forskning mot miljøer som kan representere en trussel eller fare for forskeren.

Hensynet til personer (jf. avsnitt B i NESH-veilederen). Politiforskning vil på dette område kreve en særlig omtanke på følgende punkter:

- (1) Sterkt infamerende opplysninger
- (2) Vanskeligheter knyttet til å oppnå et reelt fritt samtykke
- (3) Deltakende observasjon på privat område
- (4) Fare for represalier fra kriminelt miljø overfor forskerens kilder
- (5) Faren for å rippe opp i sterkt traumatiske opplevelser personer har lyktes å legge bak seg.

Hensyn knyttet til grupper og institusjoner (jf. NESH-veilederens avsnitt C), som vil kreve en særlig omtanke på følgende punkter:

- (1) Forskning omkring grupper som politiet forholder seg til kan kreve en særlig omtanke
- (2) Metodeforskning må ikke skade politiets effektivitet

Det andre formål er å gi forskningsmetodisk veiledning om hvordan vanskelige eller uoverstigelig etiske problemer kan unngås. Mange forskningsprosjekter har begrenset tid til rådighet. Selv om etisk problematiske prosjekter eller metoder oftest blir stanset av ulike rådgivende, kontrollerende eller innvilgende organer, er det en målsetting for denne veileder å bidra til at ikke verdifull forskningstid spilles på å utarbeide eller omarbeide prosjekter som ikke tilfredsstillende forskningsetiske krav.

Veilederens tredje formål er å forklare den saksgang og de prosedyrer som må følges for å innhente de uttalelser, anbefalinger og tillatelser som må foreligge før et forskningsprosjekt kan gjennomføres, jf. først og fremst pkt. 5 nedenfor.

2 Samfunnsmessig betydning av politiforskning og forskningens frihet

2.1 Samfunnsmessig betydning av forskning på politiets virke

En sentral målsetning for forskningen ved Politihøgskolen er å være kritisk og konstruktiv – et kritisk forskerblikk på politiets virksomhet, organisasjon og metoder skal gi et konstruktivt bidrag til å heve kvaliteten på politiets arbeid. Dette innebærer at den publiserte forskning både må konstatere hvordan tilstanden er og vurdere hva som kan og bør gjøres for uønskede eller utilfredsstillende forhold kan forbedres.

Foruten den samfunnsmessige betydning av forskningen som er beskrevet i NESH-veilederen punkt 2, er det for forskning på politiets virksomhet grunn til å trekke fram at politiets tjeneste i stor utstrekning utføres av tjenestepersoner som arbeider alene eller i par, og uten overoppsyn av ledere, andre kollegaer eller det alminnelig publikum. For en etat som i stor utstrekning har adgang til å bruke tvang og makt, ofte ovenfor personer i en sårbar eller svak posisjon, gir tjenesteformen dårlig kontroll med at tjenesten rent faktisk skjer innenfor de legale rammer. Forskning vil derfor kunne bidra til en innsikt i, og dermed også kontroll, med tjenesteutøvelsen. Selv om den enkelte i situasjonen kan føle observasjonen som en ekstra belastning, vil forskning ha den positive virkning at den gir ny kunnskap som kan lede til at politiet ved neste korsveg løser tilsvarende oppdrag annerledes og bedre.

Politiets hovedoppgave er å fremme og befeste borgernes rettssikkerhet og trygghet. I overskuelig fremtid vil det være et betydelig gap mellom behovet for og etterspørselen etter polititjenester og det som er tilgjengelig. For forskningen vil det være en viktig oppgave å skaffe kunnskap om politiets personmessige og økonomiske ressurser og hvordan de benyttes, og bidra til å utvikle metoder hvor politiet ressurser kan utnyttes på en optimal måte til beste for publikum.

2.2 utfordringer knyttet til at forskningen fra Politihøgskolen drives fra en institusjon som eies og delvis styres av Justisdepartementet og Politidirektoratet

Kravene om en fri og uavhengig forskning som er beskrevet i NESH-veilederen punkt 3 innebærer særlige utfordringer for forskere tilknyttet Politihøgskolen. Politihøgskolen eies av og finansieres over Justisdepartementets budsjett. Administrativt er skolen underlagt Politidirektoratet som også har det overordnede ansvar for politiets virksomhet. Det er likevel alminnelig tilslutning til at denne særlige eierstruktur ikke skal påvirke adgangen til å drive fri og uavhengig forskning. Forskermiljøet og den enkelte forsker må likevel ha

et våkent øye for at verdifull og kvalitetsmessig god forskning ikke søkes stanset eller hindre ved mer subtile påvirkningsmidler som for eksempel karrieremessig konsekvenser, fordi forskningstemaet ikke er ønsket.

Heller ikke når det gjelder publisering av resultater av forskningen kan det aksepteres av eier eller oppdragsgiver direkte eller indirekte legger begrensninger på forskeren basert på at man ikke liker eller finner de hensiktsmessig at resultatene gjøres kjent. For publiseringen kan likevel hensynet til politiets mulighet for å drive effektiv kriminalitetsbekjempelse innebære en begrensning i når, hvordan og hvor åpent forskningsresultatene kan gjøres kjent, jf. pkt. 4.2 nedenfor.

2.3 Kombinasjon av rollen som polititjenesteperson og forsker

Innen politiforskningen reiser kombinasjon av rollen som forsker og rollen som ansatt i politiet noen særskilte problemer. Disse vil først og fremst være knyttet til følgende problemstillinger:

- Det vil gjelde helt ulike etiske regler for virksomhet som drives som ledd i polititjenesten og tilsvarende virksomhet gjennomført som ledd i forskning, selv om både metoden som anvendes og de funn som gjøres er helt parallell. Det er derfor viktig å vite hvilken «hatt man har på hodet».
- Man må følgelig være seg bevisst om man foretar et avhør eller om man gjennomfører et forskningsintervju.
 - For forskningen er det et grunnleggende krav om den ikke bør være til skade for eller ha negative konsekvenser forskningsobjektet, jf. pkt. 2.5 , 3.4 og 3.5, mens en slikt krav selvsagt ikke gjelder for politiets etterforskning.
 - I polititjenesten aksepteres at tjenestemannen med det formål å få tilgang til informasjon, opptrer fordekt eller under «falsk flagg». I forskningen som krever at innhenting av informasjon som utgangspunkt skal baseres på et fritt, informert og overveid samtykke, kan slike metoder ikke benyttes.
- Bruk av data om enkeltpersoner som er innhentet som ledd i ordinær tjeneste i politiet kan som hovedregel ikke anvendes som data i et senere forskningsprosjekt. Problemet settes særlig på spissen når forskerstillingen er deltid og kombineres med ordinær tjeneste i politiet. (Jf. nærmere nedenfor i 3.2). I samme gate ligger at tjenestepersonen i sin forskning ikke kan basere seg på informasjon eller dokumenter som han eller hun har fått tilgang til i tjenstlig sammenheng, men som de som forsker ikke har (og kanskje eller aldri ville fått) tilgang til. Har man fått tillatelse til å gjennomgå sakens dokumenter, men disse ikke omfatter for eksempel rettspsykiatriske erklæringer som etter påtaleinstruksen § 2-2 første ledd, annet pkt. skal arkiveres særskilt, kan det selvsagt heller ikke gjøres bruk av eller vises til opplysninger i erklæringen i forskningsprosjektet, selv om forskeren kjenner innholdet fra tjenstlig sammenheng.
- Håndtering av tilfeller hvor forskningsvirksomheten avdekker opplysninger om forestående kriminalitet. Også her blir problemene særlig akutte når forskeren også har

stilling som ansatt i politiet. Avhengig av hvor alvorlig kriminalitet det gjelder, vil en kombinasjon av rollen som forsker og polititjenestemann også kunne skape problemer når det under forskningen fremkommer opplysninger om kriminelle handlinger som er foretatt. Gjelder informasjonen mer graverende forhold vil det bli ansett som en tjenesteplikt etter politiinstruksen § 7-6 å bringe opplysningene videre til de som har ansvaret for etterforskningen. (Jf. nærmere nedenfor i 2.4.)

- Risikoen for at forsker med tidligere eller aktuell tilknytning til politiet, på grunn av egen innsikt eller lettere tilgang til informasjon, i forskningsrapporter kan komme til å avsløre sensitiv metodeinformasjon (Jf. nærmere nedenfor i 3.2)

De ulike organisatoriske rammene som forskningen foregår i, legger ulike føringer på hvilke regelverk og etiske retningslinjer som gjelder. Analytikere i politiets ulike etterretnings- og analyseavdelinger har i økende grad vitenskapelig kompetanse. De vil for eksempel kunne lage analyser av kriminalitetsfelt som gateprostitusjon eller gjengproblemer som skiller seg lite fra tilsvarende produkter utført av forskere ved en akademisk institusjon. Likevel kan det neppe kreves at politiets analytikere må følge samme forskningsetiske regler som forskere i akademiske institusjoner, når det gjelder innhenting av informert og frivillig samtykke fra personer som blir gjenstand for datainnsamling og analyse. Det ligger også i sakens natur at analyser utført av analytikere i politiet kan få skadevirkninger for dem det gjelder (for eksempel i form av straffeforfølgelse), noe som vanligvis ikke ville anses som etisk akseptabelt når det gjelder studier utført av forskere i academia (jfr. behandlingen ovenfor og punkt 7 i retningslinjene fra NESH). Her er det etiske regler for politiarbeid og etterretning som må gjelde – selv om det brukes vitenskapelige metoder. Samtidig innebærer dette at slike undersøkelser vanligvis ikke kan publiseres i vitenskapelige tidsskrifter eller gi uttelling i akademisk sammenheng.

Annerledes stiller det seg for forskere ved Politihøgskolen. Selv om de formelt er ansatt i politiet, arbeider de ved en akkreditert institusjon innenfor høgskolesystemet. Det innebærer at vanlige forskningsetiske retningslinjer også gjelder fullt ut for dem – med de begrensninger det innebærer. For eksempel må forskningsprosjekter basert på intervjuer med kriminelle foregå ved at intervjuobjektene blir informert om undersøkelsen og at den skjer ved Politihøgskolen. De må også bli garantert anonymitet, og at intervjuet ikke skal få negative konsekvenser for dem personlig – heller ikke om de avslår å la seg intervju eller trekker tilbake sitt intervju på et senere tidspunkt.

Det viktigste grepet for å håndtere problemer knyttet til disse ulike roller er å tenke nøye igjennom før forskningsprosjektet og datainnsamlingen starter hvilke problematiske situasjoner og dilemmaer som kan oppstå. Det er ingen felles løsning på alle de ulike rollekonflikter. Noen kan løses ved midlertidig helt å fratse stillingen som polititjenestemann eller -kvinne, og andre kan løses ved å innhente samtykke eller være ekstremt påpasselig med anonymisering. Atter andre dilemma, kan være nærmest uløselige, og vil innebære at visse prosjekter ikke bør velges av personer som samtidig eller suksessivt innehar roller som både polititjenesteperson og forsker.

2.4 Forskning mot miljøer som kan representerer en fare for forskeren

Forskning på kriminelle, voldelige miljøer eller på politiet kan utsette forskeren for negative sanksjoner eller press fra de miljøene en forsker på. Det gjelder særlig organiserte kriminelle eller ekstremistgrupper som ikke liker å få et forskningsmessig søkelys på seg. Men det finnes både i norsk og internasjonal sammenheng eksempler på at politiet som følge av ubehagelige forskningsfunn har lagt betydelig press på forskere gjennom trussel om eller bruk av strafferettslige eller andre virkemidler (jfr. den såkalte politivoldssaken i Bergen). Det er et viktig forskningsetisk prinsipp at ikke trusler om represalier skal få forskere til å avstå fra å ta opp viktige og følsomme temaer.

Forskning om politi og kriminelle miljøer vil ofte gjøre bruk av intervjudata. Forskeren vil normalt gi løfter om konfidensialitet, og intervjuobjektene vil noen ganger også stille ulike typer krav til forskeren om hvordan de informasjonen de gir blir brukt eller formidlet. Dette kan i blant sette forskeren i klemme mellom lojaliteten overfor løfter om konfidensialitet til informanter og plikten til å anmelde pågående eller planlagte alvorlige kriminelle handlinger. Slike konflikter kan forebygges blant annet ved å tydeliggjøre overfor informanter grensene for løftet om konfidensialitet. Å gjøre denne grense for konfidensialitet tydelig overfor informantene vil være særlig viktig for forskere som fast eller for en periode er knyttet til Politihøgskolen, og som derfor utad vil bli regnet som en del av politiet. Er det tvil om det miljø som forskningen er rettet mot aksepterer og vil respektere denne uavhengighet, må det foretas en vurdering av om det er sikkerhetsmessig tilrådelig eller hensiktsmessig å gjennomføre forskningsprosjektet.

2.5 Forskningsmessig konfidensialitet og polisiær rapporteringsplikt

Konflikten mellom forskningsmessig konfidensialitet og polisiær rapporteringsplikt kommer særlig på spissen for forskere som også innehar ordinære politistillinger, slik tilfellet i stor grad vil være for masterstudentene. Lojaliteten og pliktene som polititjenestemann eller -kvinne vil de ha selv om de opptrer i rollen som forsker. Dette krever at både forskningsemne og metode tenkes nøye igjennom på forhånd for hindre at denne, langt på vei uløselige rollekonflikten oppstår.

Forskeren må ikke under noen omstendigheter bli medskyldig i ulovligheter, selv om det kanskje skulle være til fordel for forskningen. Uten hensyn til taushetsplikt har forskeren – som alle andre – en rettslig plikt til å avverge alvorlige fremtidige lovbrudd, for eksempel ved anmeldelse til politiet.

Forskere må også på annen måte enn ved trusler unngå å komme i et avhengighetsforhold hvor informanter får innflytelse over retningen på konklusjonene i undersøkelsen. Slike avhengighetsforhold kan oppstå gjennom å bli gitt privilegert tilgang til bestemte typer data, men også gjennom tette sosiale bånd til de man forsker på, for eksempel gjennom langvarige feltarbeid innen politiet.

En beslektet problemstilling av den som er behandlet ovenfor, er de tilfeller hvor det ikke kreves at forskeren skal avsløre sine kilder, men hvor noen i den etaten som forskningen omfatter, for eksempel i politiet, iverksetter undersøkelser for å finne ut hvem som har gitt forskeren opplysningene. Før en forsker lover sine kilder anonymitet, bør han eller hun vurdere om prosjektopplegget inneholder lekkasjemuligheter. I mange prosjekter er forskeren avhengig av at noen i forvaltningen retter henvendelser til sine klienter eller ansatte om de er villig til å stille som kilde i prosjektet. Disse «mellompersoner» er ikke forskere eller forskningsmessige hjelpere. Tvert imot vil de gjerne både ha en dokumentasjonsplikt og opplysningsplikt overfor sin foresatte om hva de har bistått forskeren med. Melder det seg et behov for å finne ut hvem som har vært kilde til de funn som fremgår av forskningsrapporten,, vil det være forholdsvis lett å finne fram til hvem mellompersonen er, avhøre denne om eller få utlevert nødvendig dokumentasjon om hvem som har sagt seg villig til å være med på prosjektet. Med mindre utvalget av kilder er meget stort, vil opplysningene i forskningsrapporten normalt gi nok tolkingsdata til å finne ut hvem som er kilde til de mest interessante opplysninger.

3 Hensynet til personer

3.1 Sterkt belastende opplysninger

Det er et generelt krav til all forskning at den skal utføres på en slik måte at både de som er gjenstand for forskningen og de som er informanter, samt i en viss utstrekning også tredje-person som på ulike måter berøres, ikke utsettes for unødvendig eller uforholdsmessig belastninger eller ulemper, jf. NESH-veilederen punkt 7 og 11. For forskning på politiets virksomhet har dette særlig relevans. Det følger av politiet oppgaver og virke at slik forskning i betydelig grad vil gi tilgang til opplysninger av sterkt infamerende karakter uavhengig av om forskningen skjer i form av dokumentstudier, intervju eller observasjon. Slike opplysninger vil ikke bare gjelde den eller de som er forskerens primære målgruppe eller klienter, men vil stor grad være egnet til også å avsløre sensitiv informasjon om deres familie og omgangs- eller vennekrets.

Når forskningen skjer i form av dokumentstudier påkaller det også et krav om særlig varsomhet at opplysningene kan være innhentet ved bruk av ulike tvangsmidler. Dette kan innebære at en eller flere av de personer som dokumentene avslører opplysninger om, ikke en gang er klar over at politiet har innhentet opplysningene. De har følgelig heller ikke hatt noen mulighet for eller foranledning til å kunne kontrollere at de innhentede opplysninger er korrekte og fullstendige. Dette vil i utpreget grad gjelde opplysninger som politiet har innhentet ved bruk av såkalte ekstraordinære metoder. Det sentrale særtrekk ved informasjon er at den er innhentet uten kontradiksjon og er fortolket på bakgrunn av de opplysninger og i den sammenheng politiet har satt dem.

Begge de forhold som er omhandlet ovenfor krever at forskeren utviser en særlig varsomhet med bruk av opplysningene. Først og fremst stiller dette krav til anonymisering av opplysningene når forskningsresultatene skal offentliggjøres, med mindre ingen berettigete hensyn tilsier slik beskyttelse, for eksempel fordi forskningsobjektet selv i den sammenheng forskningen gjelder, i utpreget grad har valgt å være en offentlig person.. Forskeren må være meget påpasselig med at det publiserte ikke inneholder tolkingsdata som gjør det lett for utenforstående å identifisere hvilke personer som er omhandlet. Er dette ikke mulig, for eksempel fordi den hendelse eller den eller de personer som forskningen omfatter er alminnelig kjent, kan det bli nødvendig for forskeren å innhente samtykke fra de berørte til å publisere forskningsrapporten i den ønskede form.

3.2 Vanskeligheter knyttet til å oppnå et reelt fritt samtykke

Å delta i eller være gjenstand for forskning er i utgangspunkt noe som ligger innenfor den enkeltes selvbestemmelsesrett. Begrunnet i forskningens samfunnsmessige betydning åpner

likevel lovgivningen for at det foretas forskning på personer uten den enkeltes samtykke. Slik forskning innebærer særlig etiske utfordringer, jf. NESH-veilederen punkt 6 og 8. Men selv når det foreligger et slikt alternativt grunnlag for tilgang til forskningsinformasjon, er et gyldig samtykke likevel det beste av alle grunnlag. Dette gir de berettigede kontroll med om informasjon skal bli kjent for forskere. Hvis forskningen gjennomføres som observasjon, gir det også kontroll med hvem som får tilgang til den observertes private sfære. Samtykke løser således både forholdet til taushetsplikten og forholdet til privatlivets fred.

Når dokumentstudier og intervju benyttes som forskningsmetode, vil det ofte være mulig å innhente samtykke. Det er i disse tilfeller klart både hvem som har vært gjenstand for den politisære oppmerksomhet, og hva den har bestått i. Forholdene ligger derfor til rette for å innhente et informert og overveid samtykke, jf. NESH-veilederen punkt 8 og 9. Når forskningsprosjektet utføres i forståelse med politiet, eller forskeren selv er tilknyttet politiet (slik tilfellet i stor grad er for masterstudentene), er det likevel en mulighet for at den som skal avgi samtykke påvirkes av om politiet kan antas å ville mislike at samtykke ikke gis. Det må derfor i disse situasjoner legges stor vekt på å understreke at det ikke vil få noen negative konsekvenser, at samtykke ikke gis eller senere trekkes tilbake.

Når observasjon av politiets tjenesteutøvelse benyttes som forskningsmetode, vil forholdene som hovedregel ikke ligger til rette for å innhente et reelt fritt, overveid og informert samtykke, jf. nedenfor i punkt 3.3.

Når forskeren tidligere har hatt, eller samtidig med forskerrollen innehar stilling i politiet, oppstår det særlige problemer hvis forskeren i forskningsprosjektet ønsker å gjøre bruk av data som er innhentet som ledd i ordinær tjeneste i politiet, for eksempel slik at en polititjenesteperson vil skrive masteroppgave om et forebyggingsprosjekt rettet mot ungdomskriminalitet som vedkommende har vært involvert i som tjenesteperson. For dette spørsmål må det skilles mellom generell og konkret kunnskap. At forskeren bruker sin generelle kunnskap om hva som preger ungdomsmiljøer og hvilke strategier som har vist seg vellykket eller mislykket i en forebyggende sammenheng, må være uproblematisk. Når man derimot kommer over på informasjon gitt av enkeltpersoner, eller opplysninger om enkeltpersoner eller små grupper, stiller det seg annerledes. I en politisær sammenheng vil slike opplysninger være gitt enten som ledd i oppfyllelse av en formell rettslig plikt eller i en situasjon hvor avgiver har befunnet seg i en reell tvangssituasjon. For å kunne bruke slike opplysninger i en forskningssammenheng må forskeren enten søke å få tilgang til å bruke de aktuelle saksdokumenter som grunnlag for forskningen, jf. punkt 4, eller det må innhentes et særskilt samtykke fra de berettigede i samsvar med retningslinjene ovenfor. Et tredje alternativ er å innhente opplysningene på nytt, men da må det legges særlig vekt på klargjøre at forskeren nå ikke opptrer i politirollen, at det er helt frivillig om informantene vil delta og at det ikke vil ha noen negative konsekvenser (når forskeren igjen er tilbake i politirollen) hvis de velger ikke å delta.

3.3 Særlig om observasjon på privat område m.v.

Det har i Norden vært gjennomført meget verdifull politiforskning som metodisk har vært basert på deltakende observasjon, jf. fra Norge Liv Finstands «Politiblikket» og fra Sverige Steffan Holgersons «Yrke: Polis». Basert på tradisjonelle prinsipper for fortolkning av forvaltningsmessige inngrepshjemler, kan politiets inngrepshjemler imidlertid ikke benyttes til å fremme formål som er polititjenesten uvedkommende, slik forskningsprosjekter vil være.

Når forskningsprosjekter gjør bruk av observasjon av politiets virksomhet som kilde til informasjon er forskeren derfor i dag¹ avhengig av de berettigedes samtykke når observasjonen skal finne sted på privat område eller i situasjoner som er skjermet for allmennhetens innsyn.

Det vil bare være i ytterst få tilfeller at et slikt gyldig samtykke kan innhentes. Normalt vil det bare være mulig i situasjoner hvor samtykket kan innhentes forut for tjenesteoppdraget. Et slik forhåndssamtykke vil kreve at det både er klart hvem som i framtiden vil bli utsatt for en bestemt polisiær innsats og hva denne vil bestå i. For størsteparten av polititjenesten er det ikke mulig med et slikt informert, overveid og frivillig samtykke. Hva enten oppdraget gjelder et straffbart forhold eller er oppdrag av mer ordensmessig eller forebyggende karakter, har de fleste politioppdrag gjerne et visst hasteelement over seg. Dette innebærer at det verken er tid til å gi de berettigede den nødvendige informasjon eller gi dem tid til å overveie om de skal samtykke eller ikke. I mange tilfeller vil det også være slik at en eller flere av de berettigede som må avgi samtykke, er i en slik tilstand på grunn av bestyrtelse, sinne eller beruselse at de ikke er i stand til å overveie den informasjon som gis dem.

Men også det tredje krav om at samtykke skal være reelt sett frivillig, vil det være problematisk å oppfylle. Det ligger i polititjenestenes egenart at den i betydelig grad er knyttet til konfliktsituasjoner. Personer som er innblandet i konflikten vil gjerne befinne seg i en tvangssituasjon, hva enten de ønsker politiets tilstedeværelse eller ikke. Når politiet i en slik tvangssituasjon spør om forskeren kan gis anledning til å være med, er det vanskelig å tenke seg at partene kan gi et reelt fritt svar på dette som ikke er påvirket av hvordan avgiveren tror politiet vil reagere på svaret.

Problemene knyttet til å innhente et informert, overveid og frivillig samtykke vil øke ytterligere hvis den som skal avgi samtykke ikke er myndig. Et forskningsprosjekt knyttet til i hvilken utstrekning og hvordan politiet ordner opp i «hjemme-alene-fester» som er kommet ut av kontroll, kan tjene som illustrasjon. I tillegg til at den berettigede her både kan være påvirket og sterkt bekymret over den situasjon som har oppstått, kommer at ung alder gir dårligere forutsetninger for å vurdere konsekvensene av å samtykke (se nedenfor). Tilsvarende, men mindre akutte problemer vil oppstå hvor forskerens observasjon av politiets tjenesteutøvelse skjer på skoler, fengsler eller institusjoner hvor det oppholder seg umyndige.

¹ Det er fremmet forslag om endring av reglene, men disse er ennå ikke vedtatt.

I svært mange situasjoner hvor observasjon kan være aktuelt, vil dessuten situasjonen være så eksplosiv og haste slik at ikke en gang er tilrådelig å forsøke å innhente et samtykke.

Etter gjeldende lovgivning vil derfor observasjon av politiets virksomhet som metode bare være forskningsetisk forsvarlig når observasjonen finner sted på sted hvor også allmennheten generelt har anledning til å observere politiets tjenesteutøvelse.

3.4 Fare for represalier fra kriminelt miljø overfor forskerens kilder

Situasjoner hvor forskning mot bestemte miljøer kan utsette forskeren for fare er behandlingen i punkt 2.4. Forskning rettet mot slike miljøer kan imidlertid også innebære at forskerens kilder i eller om det aktuelle miljø utsettes for fare i form av voldelige eller andre typer represalier. I slike tilfeller har forskeren et særlig ansvar for å klargjøre at kilden er klar over risikoen ved å være kilde. Etter omstendighetene må forskeren også kontrollere at kilden er klar over at risikoen for represalier nødvendigvis ikke bare er rettet mot han eller henne, men også mot vedkommendes nærstående. Blir risikoen for represalier uttalt og alvorlig, må forskeren vurdere om det i det helte tatt er tilrådelige å gjennomføre forskningsprosjektet basert på kildeopplysninger. I denne sammenheng må det understrekes at faren i noen tilfeller bare i liten grad kan forebygges selv med den mest omhyggelige anonymisering. Miljøer som vil kunne ty til represalier er ofte små og lukkede. Enhver bruk av informasjon fra kilder i disse miljøer innebærer en risiko for at forskeren legger igjen tolkningsdata som gjør det mulig å slutte seg til hvem som kan være kilde til informasjonen.

3.5 Faren for å rippe opp i sterkt traumatiske opplevelser

Mange av de typer hendelser eller opplevelser som det kan være aktuelt å gjøre til gjenstand for forskning på det polisiære fagområdet, kan ha vært en meget sterk belastning for de som har opplevd dem direkte eller som nærstående. Med mindre forskningen gjennomføres som aksjonsforskning, vil den basere seg på «historiske» kilder. Bruk av er intervjuundersøkelser i slike situasjoner vil innebære en risiko for at forskeren ripper opp i opplevelser at strekt traumatisk karakter og bidrar til å utløse sterke følelsesmessige reaksjoner hos intervjuobjektene. I samsvar med de generelle retningslinjer i NESH-veilederen punkt 7 «om å unngå skade og alvorlige belastninger» må dette vises grundig overveielse både ved valg av forskningstema, ved valg av metode og ved utforming av spørsmål som skal forelegges intervjuobjektene.

4 Hensynet til grupper og institusjoner

4.1 Forskning omkring grupper som politiet forholder seg til kan kreve en særlig omtanke

NESH-veilederen uttaler i punkt 22 at «utsatte og svakstilte personer og grupper ikke alltid vil være rustet til å beskytte sine interesser overfor forskere». Dette er en problemstilling som kan ha særlig relevans innfor politiforskningen, bl.a. i forhold til grupper av fengslede eller straffedømte, samt ulike minoritetskulturelle grupper som treffer sin valg basert på erfaringer med offentlige myndigheter som er fremmed i vår kultur. Overfor slike grupperinger kan forskere derfor ikke ta for gitt at vanlige prosedyrer for informasjon og samtykke sikrer individenes selvbestemmelse, eller beskytter dem mot urimelige belastninger.

Slike grupper kan også ha et ønske om ikke å gjøres til gjenstand for forskning, i frykt for å framstå i et uheldig lys. I slike tilfeller får kravene om informasjon og samtykke særlig vekt. På den andre siden har samfunnet en legitim interesse av for eksempel å få vite hvordan ulike minoriteters relasjoner til politiet er og hvorfor den er god eller dårlig. På tilsvarende måte har samfunnet en klar interesse av å få kjennskap til veier inn i og ut av destruktiv og antisosial atferd. Når forskningen ikke innebærer fysisk kontakt med de som er gjenstand for forskningen, de aktuelle opplysninger er lite sensitive og forskningens nytteverdi klart overstiger ulempene, kan innhenting av forskningsdata foregå uten samtykke, jf. NESH-veilederen pkt. 9 og personopplysningsloven §§ 8,9 og 11.

Når slik forskning gjennomføres, må likevel forskere ved innsamling av informasjon om personers og gruppers egenskaper og atferd være forsiktige med å operere med inndelinger eller betegnelser som gir grunnlag for urimelig generalisering og som i praksis medfører stigmatisering av bestemte samfunnsgrupper.

Det gjelder spesielle retningslinjer for samtykke når barn (under 18 år) skal delta i forskning. Hovedregelen etter personopplysningsloven er at foreldre/foresatte samtykker på vegne av barn som ikke er fylt 18 år. Dersom det ikke innhentes sensitive opplysninger, kan barn/ungdom selv samtykke fra de er fylt 15 år. I henhold til helseregisterloven vil barn selv kunne samtykke når de er fylt 16 år, selv om opplysningene er sensitive.

4.2 Metodeforskning må ikke skade politiets effektivitet

Selv om hvilke metoder politiet har anledning til å bruke i stor grad er offentlig fordi de krever positiv lovhjemmel, er de nærmere detaljer om hvordan metodene brukes taushetsbelagt informasjon. Samtidig er det en sentral oppgave for forskningen å avdekke om metodene brukes på en riktig og effektiv måte, jf. foran i punkt 2.1. Ikke minst vil forskere som

er eller har vært tilknyttet politiet ha en særlig forutsetning for å gjennomføre slik forskning. Ved utarbeiding av forskningsrapporten og publisering av denne må forskeren imidlertid bestrebe seg på ikke å bidra til at effektiviteten av metoden svekkes gjennom å avsløre informasjon som av polititaktiske hensyn må holdes hemmelig overfor det miljø som metoden benyttes ovenfor. Hvis det ikke er mulig både å foreta en vitenskapelig forsvarlig presentasjon av forskningsfunnene i rapporten og beskytte sensitiv metodeinformasjon, må forskeren vurdere om deler av rapporten skal klausuleres og bare være tilgjengelig etter en nærmere klarering.

5 Saksgang, prosedyrer og godkjenningsorganer

5.1 Innledning

Før det kan gis klarsignal til å sette i gang datainnsamling, må prosjektet klareres av de relevante instansene. Dette er en prosess som kan ta betydelig tid. For forskere med begrenset tid til rådighet, kan dette legge begrensninger på hvilket forskningsprosjekt eller metode som bør velges. Det bør påregnes én måneds behandlingstid hos Personvernombudet (selv om det ofte går langt raskere) og minst ytterligere tre måneder dersom prosjektet må sendes til riksadvokaten, Politidirektoratet og Rådet for taushetsplikt og forskning. Forskerne frarådes å sette i gang datainnsamling uten de nødvendige tillatelser. I verste fall vil innsamlede data måtte kasseres fordi innsamlingen anses som rettsstridig, eller i noen tilfeller endog straffbar virksomhet, og bruk av dataene vil representere en fortsatt krenkelse av de interesser reglene er satt til beskyttelse av.

5.2 Prosjektskisse

Forholdsvis tidlig i masterstudiet skal studentene utarbeide en kort projektskisse. I den grad masterstudenten allerede på dette tidspunkt har bestemt seg for temaet for masteroppgaven og utarbeider en skisse for dette, vil det være klokt å reflektere over om prosjektet reier særlige etiske problemstillinger. Dette vil dels gjøre det mulig justere prosjektet slik at de etiske utfordringer blir mindre, og dels vil det gjøre det mulig tidlig å komme i gang med den meldings- og søknadsprosessen som beskrives nærmere 5.4 -5.6.

5.3 Veileder

Alle masterstudenter, doktorgradskandidater/stipendiater og juniorforskere må forholde seg til en veileder med førstestillingskompetanse, dvs. førsteamanuensis eller professor. Dersom hovedveileder for masterstudenter ikke selv har førstestillingskompetanse, må det oppnevnes en tilstrekkelig kompetent biveileder. Veileder(e) har ansvar for å gjennomgå sammen med studenten de mulige etiske problemer som kan oppstå med det planlagte forskningsopplegget, og å finne forsvarlige måter å håndtere disse utfordringene på. De må også sørge for at det eventuelt blir søkt om nødvendige tillatelser fra de rette instanser (se nedenfor). Slike søknader må være underskrevet av veileder med førstestillingskompetanse. Dette bør skje i en så tidlig fase av prosjektet at unødige forsinkelser unngås.

5.4 Personvernombud

Politihøgskolen har (i likhet med andre høyskoler, universiteter og forskningsinstitutter) inngått avtale med Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) om at NSD skal være personvernombud for PHS. Dette innebærer at forskere og studenter tilknyttet disse institusjonene som skal gjennomføre prosjekt der behandlingen av personopplysninger omfattes av meldeplikten i personopplysningsloven, skal sende melding til Personvernombudet for forskning.

Personvernombudets hjemmeside (<http://www.nsd.uib.no/personvern/>) gir mye nytting informasjon og veiledning om forskningsetiske problemstillinger.

Nedenfor gjengis for enkel referanse likevel de mest sentrale opplysninger og Personvernombudet og saksbehandlingen:

Personvernombudets hovedoppgaver er å:

- Vurdere forsknings- og studentprosjekt i forhold til bestemmelsene i personopplysningsloven og helseregisterloven med tilhørende forskrifter.
- Gi informasjon og veiledning til institusjonene og til den enkelte forsker og student om forskning og personvern.
- Bistå den registrerte med å ivareta sine rettigheter.
- Føre en systematisk og offentlig oversikt over alle behandlinger

Alle prosjekter som inneholder elektronisk behandling av personopplysninger, dvs. personer som er direkte identifiserbare gjennom navn, personnummer m.v., eller indirekte gjennom bakgrunnsopplysninger, eller opprettelse av manuelle personregistre, skal meldes ombudet på fastlagt meldeskjema senest 30 dager før innsamlingen begynner. Med skjemaet skal følge eventuelle spørreskjema, intervjuguide, registreringsskjema, informasjonsskriv, samtykkeerklæring, eventuelt søknad/tilråding fra Regional komité for medisinsk forskningsetikk, vedtak om dispensasjon fra taushetsplikten.

Hvis ombudet finner at prosjektet er i samsvar med regelverk og det ikke er konsesjonspliktig, avsluttes personvernombudets saksbehandling med en meddelelse om at prosjektet kan iverksettes. Foretas det senere endringer i prosjektet, må det sendes endringsmelding.

5.5 Politidirektoratet og riksadvokaten

Ved forskning på politiets virksomhet eller på personer som i en eller annen rolle har vært i berøring med politi og rettsapparat vil det i mange tilfeller være nødvendig å søke om fritak fra taushetsplikt slik at de kilder forskeren skal forholde seg til kan gi de nødvendige opplysninger uten hinder av taushetsplikt. For politiforskningen vil det først og fremst være Politidirektoratet og/eller riksadvokaten som det er aktuelt om å søke om slik tillatelse, men det kan også være aktuelt med slike søknader til barnevernet, skoleverket eller fengselsmyndighetene hvis man i et forskningsprosjekt ønsker taushetsbelagt informasjon derfra. Siden reglens innhold er de samme uavhengig av hvilken etat informasjonen søkes fra,

knyttes behandling her opp mot de mest praktiske tilfeller, nemlig søknad til Politidirektoratet eller riksadvokaten.

5.5.1 Når er søknad om unntak fra taushetsplikten nødvendig?

I alle tilfeller hvor forskeren ønsker innsyn i opplysninger om noens personlige forhold eller innsyn i opplysninger som må holdes hemmelig av hensyn til etterforskning, representerer taushetsplikten en hindring. Taushetspliktsreglene inneholder ikke noe generelt unntak til fordel for forskning. Hensynet til forskningen er ivaretatt ved at etatsledelsen – som oftest med samtykke fra Rådet for taushetsplikt og forskning - i det enkelte tilfelle kan gi slik tillatelse. Slik tillatelse vil være nødvendig når forskeren vil ha innsyn i saksdokumenter som inneholder taushetsbelagt informasjon, og når det er aktuelt å intervjuere tjenestemenn om forhold som omfattes av deres taushetsplikt. Men også for forskning med metoden «observasjon» innebærer politiets taushetspliktsregler en sperre som gjør det nødvendig å søke Politidirektoratet, riksadvokaten og Rådet for taushetsplikt og forskning om unntak fra taushetsplikten. Politiets taushetsplikt omfatter vesentlig mer enn at tjenestemennene ikke videre forteller det de selv har fått kjennskap til. Dette fremgår av politiregisterloven (lov 28.5.2020 nr. 16 om behandling av opplysninger i politiet og påtalemyndigheten) trer i kraft, kap 6, §§ 23 flg. Det som følger av bestemmelsene er at de «plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til» det de selv får vite om for eksempel personlige forhold.

Gjennom å ha forskeren med under tjenesten på steder hvor allmennheten ikke har adgang (i den utstrekning det er adgang til dette, jf. foran i punkt 3.3) eller så nær tjenestepersonene at de kan overhøre konversasjonen med «klientene», gis forskeren nettopp adgang eller kjennskap til politietsinformasjon. Det ligger i sakens natur at dette i stor utstrekning vil være taushetsbelagte personlige opplysninger. Også i disse tilfeller vil forskeren derfor være avhengig av tillatelse fra etatsledelsen og Rådet for taushetsplikt og forskning i samsvar med reglene i forvaltningsloven § 13d.

De sentrale bestemmelser for å fjerne det hinder som politiets taushetsplikt utgjør for forskernes tilgang til informasjon er politiregisterlovens § 33. Av sentral betydning er også Forskrift til forvaltningsloven (Forvaltningslovforskriften - 15.12.2006 nr. 1456) § 9².

Bestemmelsene i politiregisterloven § 33 første ledd lyder:

Når det finnes rimelig og ikke medfører uforholdsmessig ulempe for andre interesser, kan det bestemmes at det i det enkelte tilfelle skal gis opplysninger til bruk for forskning, og at dette skal skje uten hinder av taushetsplikten etter § 23.

Bestemmelsen i forvaltningslovforskriften § 9 lyder:

Før det blir truffet vedtak om å gi opplysninger undergitt taushetsplikt til bruk for forskning, eller å avslå en begjæring om å få slike opplysninger skal saken forelegges for Rådet for taushetsplikt og forskning. Bare Kongen kan fritta for taushetsplikt i strid med Rådets uttalelse.

Av bestemmelsene følger at adgangen til å gi forskere tilgang til taushetsbelagt informasjon etter loven er basert på en åpen rimelighets- og forholdsmessighetsvurdering. Viktigheten

² Tidligere forskrift om ikrafttredelse av endringene i forvaltningsloven 16.12.1977 nr. 9 del III (tidl. del IV).

av forskningsprosjektet og tilgangen til de aktuelle data vil være sentrale i rimelighetsvurderingen, og ulempene for eller konflikten med andre viktige interesser vil utgjøre hovedtyngden i forholdsmessighetsvurderingen. Det er derfor viktig at søknaden inneholder en omtale og vurdering av disse forhold. Både i saker etter forvaltningsloven og straffeprosessloven er foreleggelse for Rådet for taushetsplikt og forskning obligatorisk med mindre søknaden om innsyn er kurant eller innsyn på annet grunnlag kan gis uten å komme i konflikt med taushetsplikten.

Kurant vil søknaden kunne være hvis forskningsprosjektet vil fordre få og lite sensitive taushetsbelagte opplysninger, og det dessuten er en forholdsvis fast praksis for at samtykke gis. Unntaket for kurante saker er imidlertid en unntaksbestemmelse, og forskeren kan i planleggingen av prosjektet ikke basere seg på at bestemmelsen vil bli anvendt.

Annet grunnlag kan i denne sammenheng være samtykke eller anonymisering, jf. politiregisterloven § 24 nr. 1 og 2). Dette er bestemmelser som kan være aktuelle i tilfeller hvor forskningsprosjektet fordrer innsyn i klart definerte opplysninger i forholdsvis få tilfeller/saker. I slike tilfeller er det praktisk mulig å ivareta taushetsplikten ved å spørre de berettede om de samtykker til at informasjon utleveres til forskeren. Og er det uten betydning for prosjektet hvem opplysningene gjelder, kan den nødvendige konfidensialitet ivaretas ved at opplysninger egnet til å identifisere de involverte fjernes fra dokumentet eller ved at intervjuobjektet opptrer anonymt overfor forskeren.

Med mindre noen av disse unntak er aktuelle vil Politidirektoratet eller riksadvokaten i de tilfeller de mener søknaden helt eller delvis bør etterkommes, av eget tiltak oversende saken til Rådet for taushetsplikt og forskning, jf. 3.6 nedenfor, med sin anbefaling.

5.5.2 Hvem skal søknaden om fritak sendes til?

Norsk politi ledes og styres gjennom et såkalt tosporet system hvor riksadvokaten har ansvaret for og ledelsen av straffesaksbehandling og Politidirektoratet har ansvaret for ledelsen av den øvrige virksomheten.

Det følger av dette at i den grad forskningsprosjektet ønsker innsyn i opplysninger som reguleres av straffeprosesslovens taushetspliktregler, skal søknaden stilles til riksadvokaten.

Dette omfatter innsyn i verserende eller avgjorte straffesaker, eller tilgang til opplysninger som hentes fra straffesaker eller som tjenestemennene er blitt kjent med under behandling av straffesaker.

Er derimot forskningsprosjektet rettet inn mot politiets forebyggende, generelt overvåkende (for eksempel trafikk) eller operative virksomhet (ordenstjeneste, massetjeneste, bruk av skytevåpen m.v.), skal søknaden stilles til Politidirektoratet.

For noen prosjekter vil det være nødvendig å sende søknaden begge steder. Det vil for eksempel være tilfelle hvis et prosjekt om politiets forebyggende virksomhet også ønsker innsyn i de straffesaker som utgjør en sentral kilde til informasjon om de handlinger og de personer den forebyggende virksomhet må rettes inn mot. I et slikt tilfelle bør det sendes to søknader hvor det i de respektive opplyses om at søknad også er sendt i det «andre spor».

Tilsvarende fremgangsmåte bør benyttes hvor forskeren er i tvil om det er Politidirektoratet eller riksadvokaten som er rette vedkommende. Slike uavklarte «gråsoner» er bl.a. knyttet til registeropplysninger og metodeopplysninger. For politiets sentrale registre er det Politidirektoratet som er registereier og således «eier» av opplysningene. På den annen side vil opplysningene i registrene i stor utstrekning stamme fra både verserende og avgjorte straffesaker, hvilket kan gjøre at også riksadvokaten må gi sitt samtykke. Tilsvarende gjør seg gjeldende ved generelle metodeopplysninger. Hvilke metoder og midler politiet har gjort eller kan gjøre bruk av i eller i tilknytning til straffesaker, vil i stor utstrekning være et spørsmål som både Politidirektoratet og riksadvokaten har et ansvar for og en legitim interesse i.

5.6 Rådet for taushetsplikt og forskning

Rådet for taushetsplikt og forskning er et kollegialt organ under Justisdepartementet, og adressen er Rådet for taushetsplikt og forskning, c/o Justisdepartementet, Postboks 8005 Dep, 0030 Oslo. I alle tilfeller hvor forskeren ønsker innsyn i opplysninger om personlige taushetsbelagte forhold, er behandling i Rådet obligatorisk med mindre saken anses som kurant (eller samtykke eller anonymisering er aktuelle alternativer). Rådet treffer ikke selv avgjørelse om innsyn i taushetsbelagt materiale skal innvilges, men avgjør «bare» om det er tilrådelig at dette skjer og eventuelt på hvilke vilkår. For forskeren er imidlertid viktigheten av Rådets behandling særlig knyttet til at et avslag på søknaden i praksis er endelig. Av forvaltningsforskriftens § 9 følger at bare Kongen (i statsråd) kan gi innsyn i taushetsbelagt materiale i strid med Rådets anbefaling. Regelen understreker betydningen av at det utarbeides en begrunnet og fullstendig søknad.

5.7 Etat /institusjon som er gjenstand for forskningen

I noen tilfeller vil det også være nødvendig å søke leder for den etat eller institusjon som blir gjenstand for forskningen om tillatelse. Dette vil først og fremst være nødvendig når forskningsmetodene intervju med ansatte eller observasjon skal benyttes, men kan også være aktuelt når tilgang til informasjonen skal skje gjennom dokumentstudier. Det er særlig hensynet til kontroll, ressursforvaltning og sikkerhet som kan gjøre samtykke fra ledelsen av institusjonen nødvendig.

Kontroll: I den grad forskeren skal bevege seg uten følge rundt på arbeidsplassen / institusjonen vil det i de aller fleste tilfeller være nødvendig med en formell tillatelse for å få dette til. Lederen vil uansett ha en berettiget interesse i å vite hvem som til enhver tid har tilgang til området.

Ressursforvaltning: Både når forskningen består i studie av dokumenter, intervju med ansatte eller observasjon vil forskningen legge beslag på ressurser. Innenfor relativt vide rammer må det være opp til institusjonens (for eksempel politidistriktets) ledelse å avgjøre om de vil sette av ressurser til å finne fram saker, la tjenestemennene bli intervjuet i arbeids-

tiden, eller la tjenesten «sinkes og kompliseres» av at en forsker følger som observatør.

Sikkerhetshensyn: Ikke minst ved deltakende observasjon i politiet vil politimesteren måtte foreta en vurdering om det forskningsoppdragets art og ressursituasjon tatt i betraktning er mulig å garantere forskerens sikkerhet. Tilsvarende problemstillinger vil imidlertid kunne oppstå ved forskning i fengsler eller psykiatriske institusjoner.

Politihøgskolen

Slemdalsveien 5

Postboks 5027, Majorstuen

0301 Oslo

Tlf: 23 19 99 00

www.phs.no

E-post: postmottak@phs.no